

Kan EØS-avtalen suppleres med tilknytning til EUs tollunion?

Professor Halvard Haukeland Fredriksen

Oslo, 13. januar 2026

Bakgrunnen: EU-tiltak for å beskytte egen industri

- En svært urolig handelspolitisk situasjon
 - Amerikansk proteksjonisme; kinesisk overproduksjon, høye energipriser i EU, kostnader knyttet til det grønne skiftet mv.
 - Manglende respekt for WTO-retten og inngåtte handelsavtaler
- En svært urolig geopolitisk situasjon
 - EUs ønske om «strategisk autonomi»
 - Teknologi, råvarer, forsyningskjeder mv.
- Ulike EU-tiltak for å beskytte egen industri
 - Ulike støtteordninger
 - Lovgivning som begrenser tilgangen til det indre marked for varer, investering og selskaper fra tredjeland
 - Handelsrettslige gjengjeldelses- og beskyttelsestiltak

Utfordringer ved å stå utenfor tollunionen

- Fare for å bli rammet av generelle beskyttelsestiltak fra EU
 - Eks: Ferro-saken
- EØS-relevant EU-lovgivning som griper inn i norsk handelspolitikk
 - Eks: CBAM
- Manglende mulighet til «solidaritet» med EUs gjengjeldelsestiltak
 - Eks: Utligningstoll på kinesiskproduserte elbiler
- EU kan ikke treffe handelsrettslige tiltak for å beskytte norske innslag i europeiske forsyningskjeder
 - Særegen sårbarhet knyttet til norske innslag i forsyningskjedene

Tillater EU-retten at Norge knyttes til tollunionen?

- Rettslig sett fullt mulig, jf. EUs avtaler med Andorra, San Marino, Tyrkia og UK
- Må skje gjennom en egen assosieringsavtale med EU
- Norge alene eller sammen med andre EFTA-stater (eller UK)
- Ulike alternativer for kobling opp mot EØS-avtalen

Forholdet til EUs felles handelspolitikk

- Forutsetning for norsk tilknytning: må være omfattende nok til å plassere Norge på innsiden av EUs tollmurer i WTO-rettslig sammenheng
 - Må derfor knytte Norge til relevante deler av EUs handelspolitikk
 - Hvilke deler som er relevante avhenger av hvordan tilknytningen til tollunionen utformes

Hvilke varer må/bør omfattes?

- Reelt sett to alternativer: alle varer (og tjenester mv.) eller «bare» EØS-varer (industrivarer)
- Rettslig sett er full tilknytning enklest, men politisk neppe aktuelt
 - Landbruk og fisk
- EØS-avgrenset tilknytning til tollunionen gir opphav til kompliserte spørsmål knyttet til Norges eksisterende handelsavtaler med tredjeland
 - Behov for nærmere utredninger
 - I ytterste konsekvens kan avtaler måtte sies opp

Behov for ytterligere utredninger

- Hvilke konsekvenser har det for norsk næringsliv om EØS-avtalen *ikke* suppleres med en tilknytning til tollunionen?
- Hvor god er EFTA-statenes nettverk av handelsavtaler med tredjeland *for Norge*, sammenlignet med EUs avtalenettverk?